

פרשת בראשית

בריאת המאורות ולוחות השנה

חשיבותו של הנושא הנבחר

בפרשת בראשית נושאים רבים וחשובים, מהם בחרנו לעסוק הפעם בנושא מוכר פחות, במאורות – השמש והירח – ובלוח השנה העברי המבוסס עליהם. במדור **מפרשה לדרשה** עידן מגלה (כמעט לראשונה) את הקשר שלו ללוח השנה העברי. הוא בודק את תאריך הלידה העברי שלו, שומע שמועד בר המצווה שלו ייקבע על פי התאריך העברי ונזכר שהחגים במסורת היהודית נחגגים גם הם על פי לוח השנה העברי.

כולנו יודעים שחלקים מרכזיים מחיינו מנוהלים על פי לוח השנה הלועזי ("הכללי" או "הגרגוריאני") – אנו מקבלים משכורות לפי החודשים בלוח זה, רובנו חוגגים את ימי ההולדת שלנו על פיו, וכשאנחנו (ורוב האנשים והמוסדות בארץ) נוקבים בתאריך של אירוע פרטי או ציבורי מסוים, אנו נוקבים, בדרך כלל, רק בתאריך הלועזי שלו. ככל הנראה, עובדה זו לא תשתנה בקרוב, ובכל זאת, האם אנו זוכרים שהלוח הלועזי מבוסס, בין היתר, על יסודות מהדת הנוצרית? לדוגמה, ספירת השנים מתחילה בשנת לידתו של ישו – שנת 0 לספירה היא שנת לידתו של ישו, ולפיכך בשנת 2010 למשל, אנו מציינים שמלאו 2010 שנים להולדתו (לפי המסורת הנוצרית נולד ישו ב-25 בדצמבר וב-1 בינואר נערכה ברית המילה שלו). דוגמה נוספת היא "הסילבסטר" – שרבים מאיתנו חוגגים (ב-1 בינואר), סילבסטר היה אפיפיור שחי במאה הרביעית לספירה, ותאריך זה הוא תאריך פטירתו. כפי שציינו, חיינו מתנהלים וימשיכו להתנהל על פי לוח השנה הלועזי, אך לצדו אפשר להרבות את השימוש גם בלוח השנה העברי. לזכור את שמות החודשים העבריים ואת סדרם וכמובן את מועדי החגים השונים, ולראות בלוח העברי חלק חשוב ובילתי ניפרד מהמסורת שלנו.

כתוב בפירוש – עוד פירוש על מדור הפרשנות

הפירוש המופיע הפעם מפרש את הפסוק מתוך הפרשה המציג את הנושא שבחרנו בו (בראשית א', י"ד). בפסוק זה נמנים שני תפקידים למאורות (לשמש ולירח), התפקיד הראשון מוגדר במילים: "לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה" – כלומר להבחין בין יום ולילה. והתפקיד השני, שבו נתרכז במדור זה, הוא קביעת המועדות: "וְהָיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים וְלַיָּמִים וְשָׁנִים". פירושו של רש"י מסביר את הקשר בין המועדים למאורות, והילדים במדור מוסיפים ומפרשים ויוצרים את המשוואה הזאת:

עובדה א': **החודשים העבריים** נקבעים על פי **המאורות**.

עובדה ב': **החגים** נקבעים על פי **החודשים העבריים**.

ומכך נובע ש **החגים** נקבעים על פי **המאורות**.

נאה דורש – עוד מילת הסבר על המדרש

המדרש שלפנינו עוסק בפסוק מספר ויקרא (כ', כ"ו), שבו אלוהים פונה לעם ישראל ואומר להם: "ואבדיל אתכם מן העמים". המדרש מזכיר כמה ציוויים של האל שבהם באה לידי ביטוי "הבדלה" זו. ומכאן עולה השאלה: האם אלו התחומים היחידים שבהם עם ישראל שונה מן האומות האחרות? הרי יש עוד מאות ציוויים אחרים? נראה שהציוויים המפורטים במדרש שלפנינו מייצגים שני תחומים עיקריים: **גשמי ורוחני**. החרישה, הזריעה והקצירה, מייצגות את **החיים הגשמיים** (אולי כיוון שאלו היו הפעולות הבסיסיות ביותר בימי קדם), ואילו לוח השנה מייצג את **הממד הרוחני** – לוח השנה קובע את החודשים, את החגים ואת הימים המיוחדים בשנה.

הרחבה – על לוחות השנה: הלוח הלועזי ("הלוח הכללי" או "הלוח גרגוריאני") הוא לוח שמשי, כלומר מבוסס על שנת השמש. לוח זה קובע שנה פשוטה של 365 יום (משך הקפה אחת של כדור הארץ את השמש בקירוב) המחולקת ל-12 חודשים (בעלי אורך שרירותי של 28–31 יום), ופעם בארבע שנים, שנה מעוברת של 366 יום (יום נוסף בחודש פברואר שנועד להתאים את הלוח במדויק למחזור השמשי). לעומתו, בלוח העברי תחילת חודש נקבעת בהתאם למולד הלבנה. אולם גם הלוח העברי מתחשב בשמש, ולכן מדי שלוש שנים (בקירוב) מוסיפים לשנה חודש אדר נוסף (המכונה אדר ב') שמטרתו להשלים את הפער שנוצר בין שנת הירח (12 מולדים) לשנת השמש. כפי שמוזכר בהערה בספר, המשמעות הבולטת ביותר של ההתאמה לשנת השמש, היא העובדה שהחגים היהודיים חלים תמיד באותה עונה בשנה. לשם ההשוואה, הלוח ההיג'רי (הלוח המוסלמי) תלוי בירח בלבד, ולכן החגים המוסלמים חלים בכל שנה בעונה אחרת.

הרחבה – על מצוות הקשורות בעבודת האדמה: במסורת היהודית מצוות מיוחדות הקשורות בפעולות החקלאיות, כמו האיסור לחרוש בשני מיני בעלי חיים והאיסור לזרוע כמה מיני גידולים במעורב במקום אחד ("כלאיים") וכן החובה על החקלאים להשאיר במהלך הקציר או קטיפת הפרות משהו מן היבול צדקה לעניים.

מצד שני – לפיתוח הדילמה המוצגת

הדילמה מציגה את המתח הנוצר בעקבות השימוש בשני לוחות שנה גם יחד: הלוח העברי והלוח הלועזי. היהודים המודרניים משתמשים בשני הלוחות, ואינם יכולים לוותר לגמרי אף על אחד מהם: לא על הלוח הכללי – בין השאר (כמו במקרה המתואר כאן), בשל הקשרים הכלכליים בין חברות בישראל לחברות בעולם, ולא על הלוח העברי, שכן תאריכי החגים היהודיים נקבעים על פיו. הלוח העברי הוא אחד המאפיינים המייחדים את התרבות היהודית. בדבריו של אליעזר שביד במדור **חומר למחשבה** מודגשת תרומתו של הלוח העברי למסורת ולזיכרון הלאומי. זו אולי הזדמנות להדגיש לתלמידים שהמורכבות במקרה זה (ובדומים לו) עשויה להיות מילה נרדפת לעושר וגיוון ולא דווקא מקור לקושי.

